

Pred vama su dva književna teksta: *Gavran* Edgara Allana Poea i *Crni čovjek* Sergeja Aleksandroviča Jesenjina. Pozorno ih pročitajte, a zatim i smjernice za pisanje školskog eseja ispod tekstova. Redosljed ponuđenih smjernica ne obvezuje vas u oblikovanju eseja. Svoj esej oblikujte kao zaokruženu cjelinu (uvod, razrada zaključak). Najprije pišite na listu za koncept, a kasnije uredno preprišite na list za čistopis. Pazite na pravopisnu i gramatičku točnost. Esej treba imati 400 do 500 riječi (+/- 10 %).

EDGAR ALLAN POE: GAVRAN

Ponoći sam jedne tužne proučavo, slab i snužden,
Neobične drevne knjige što prastari nauk skriše –
Gotovo da sam u san pao kad je netko zakucao,
Pred sobna mi vrata stao, kucajući tiho, tiše,
„Posjetilac“, ja promrmljah, „što u sobu ući ište,
Samo to i ništa više.“

Ah, da, još se sjećam jasno, u prosincu bješe kasno;
Svaki ugarak što gasne, sablasti po podu riše.
Žudim vruće za svanućem – uzalud iz knjiga vućem
Spas od boli što me muče – jer me od Nje rastaviše
Anđeli, što divnu djevu zvati Lenorom nastaviše –
Tu imena nema više.

Od svilenog tužnog šuma, iz zastora od baršuna
Nepoznati, fantastični užasi me ispuniše;
Da utišam srce svoje, ja ponavljam mirno stojeć:
„Posjetilac neki to je, što u sobu ući ište –
Posjetilac kasni koji možda traži zaklonište –
Eto to je, ništa više.“

Kad smjelosti malo stekoh, ne oklijevah nego rekoh:
„Gospodine ili Gospo, oprostite, evo stižem!
Zapravo sam malo drijemo, kucali ste tako nijemo,
Tako blago, pritajeno, i od mojih misli tiše;
Gotovo vas nisam čuo“ – i vrata se otvoriše –
Mrak preda mnom, ništa više.

Pogledom kroz tamu bludim; stojim, plašim se i čudim;
Ah, ne može smrtnik snove sniti što se meni sniše!
Al nevina bje tišina, znaka nije dala tmina,
S mojih usta riječ jedina pade poput kapi kiše,
„Lenora“ prošaptah tiho, jeka mi je vrati tiše,
Samo to, i ništa više.

U svoju se sobu vratih, dok u meni duša plamti;
Nešto jači nego prije udarci se ponoviše.
„Sigurno“, ja rekoh, „to je na prozoru sobe moje;
Da pogledam časkom što je, kakve se tu tajne skriše.
Mirno, srce. Da vidimo kakve se tu tajne skriše -
Valjda vjetar, ništa više.“

Prozorsku otvorih kuku, kad uz lepet i uz buku
Dostojanstven uđe Gavran, što iz drevnih dana stiže,
Ni da pozdrav glavom mahne, ni trenutak on da stane,
Poput lorda ili dame kroz moju se sobu diže
I na kip Palade sleti, što se iznad vrata diže.
Sleti, sjede, ništa više.

Kad ugledah pticu crnu, u smijeh tuga se obrnu,
Zbog ozbiljnosti dostojanstva kojim strogi lik joj diše.
„Nek si ošišana ptica“, rekoh, „nisi kukavica,
O, Gavrane, mrka lica, što sa Noćnog žala stiže,
Kako zovu te na žalost Hadske noći, otkud stiže?“
Reče Gavran: „Nikad više.“

Začudih se tome mnogo, što crn stvor je zboriti mogo,
Premda malobrojne riječi malo što mi objasniše.
Al priznati mora sva'ko, ne događa se lako
Da živ čovjek gleda tako pticu što se nad njim njiše,
Na skulpturi iznad vrata, zvijer il pticu što se njiše,
S tim imenom „Nikad više“.

Gavran sâm na bisti sjedi; tek te riječi probesjedi,
Baš kao da cijelu dušu te mu riječi izraziše:
Više niti riječ da rekne – više ni da perom trepne –
Dok moj šapat jedva jekne: „Svi me drugi ostaviše,
Pa će zorom i on, ko što nade već me ostaviše.“
Tad će ptica: „Nikad više.“

Muk se razbi, ja, zatečen – na odgovor spremno rečen –
„Nema sumnje“, rekoh, „to je sve mu znanje, ništa više
Riječ od tužna gazde čuta, koga nevolja je kruta
Stalno pratila duž puta, pa mu sve se pjesme sliše,
Tužaljke se puste nade u jednu tegobu sliše,
U „Nikada – nikad više“.

Ali mi i opet Gavran tužne usne u smijeh nabra;
Dogurah pred kip i pticu moj naslonjač prekrit plišem:
Te u meki baršun padoh, povezivat mašte stadoh,
Na razmatranje se dadoh – kakvu mi sudbinu piše
Grobna, kobna drevna ptica – kakvu mi sudbinu piše
Kada grakće: „Nikad više.“

Sjedah tražeć smiso toga, al ne rekoh niti sloga
Ptici, čije žarke oči srž mi srca opržiše.
Predan toj i drugoj mašti, pustih glavu mirno pasti
U taj baršun ljubičasti, kojim svjetlo sjene riše.
Sjest u baršun ljubičasti, kojim svjetlo sjene riše,
Ona neće nikad više.

Tad ko da se uzduh zgusnu, čudni miris me zapljusnu.
Začuh lagan hod serafa, koji kadionik njiše.
„Bijedo“, kliknuh, „Bogu slava! Anđelima te spašava,
Šalje travu zaborava, uspomene da ti zbriše!
Pij, o pij taj blagi nepente, nek Lenori spomen zbriše!“
Reče Gavran: „Nikad više“.

„Proroče, kog rodi prorok – vrag il ptica, ipak prorok!
Napasnik da l' posla tebe, il oluje izbaciše
Sama al nezastrašena usred kraja urečena,
U dom opsjednut od sjena, reci, mogu l' da me liše
Melemi iz Gileada, mogu l' jada da me liše?“
Reče Gavran: „Nikad više“
„Proroče, kog rodi prorok – vrag il ptica, ipak prorok! –

Neba ti, i Boga, po kom obojici grud nam diše,
Smiri dušu rastuženu, reci da l' ću u Edenuć
Grlit ženu posvećenu, L e n o r a je okrstiše,
Djevu divnu, jedinstvenu, koju anđeli mi skriše.“
Reče Gavran: „Nikad više“.

„Rastanak je to što kažeš“, kriknuh, „ptico ili vraže!
U oluji bježi, na žal hadske Noći otkud stiže!
Niti pera ne ispusti ko trag laži što izusti!
U samoći mene pusti! – nek ti trag se s biste zbriše!
Nosi lik svoj s mojih vrata, vadi kljun što srca siše!“
Reče Gavran: „Nikad više“.

I taj Gavran postojano, još je tamo, još je tamo,
Na Paladi blijedoj sijedi, što se iznad vrata diže;
Okolo je slika živa oka zloduha što sniva,
Svjetlo koje ga obliva, sjenu mu na podu riše;
Moja duša iz te sjene, koja se na podu riše,
Ustat neće nikad više!

(preveli Ivan Slamnig i Antun Šoljan)

SERGEJ JESENJIN: CRNI ČOVJEK

Dragi moj, dragi moj,
jako sam, jako bolan!
Sam ne znam odakle dolazi ova bol.
Da li to vjetar vije
nad pustim i mrtvim poljem
ili, ko gaj u septembru,
zasipa mozak alkohol.

Glava moja maše ušima
ko krilima ptica.
Na vratu joj noge,
sve više gubi moć.
Crni čovjek,
crni, crni,
crni čovjek
na postelju uza me sjeda,
crni čovjek
spavat mi ne da
svu noć.

Crni čovjek prstom
po odvratnoj knjizi vuče
i, mrmljajući nada mno
kao nad umrlim monah,
čita mi život
nekoga raspikuće,
u duši budeći tjeskobu i strah.

Crni čovjek,
crni, crni!

— Slušaj, slušaj —
gundā on meni
i oči mu sjaju —
u knjizi je mnogo najljepših
misli i planova.
Taj je čovjek
živio u kraju
najogavnijih
hulja i lopova.

U decembru u tom kraju
snijeg je đavolski čist
i mečave počinju
vesele pređe.
Taj čovjek bijaše avanturist,
no marke visoke
i najrjeđe.

Bio je divan,
usto poeta,
ako ne s velikom,
to sa drskom snagom

i jednu je ženu
od četrdeset ljeta
zvao djevojčuricom
i svojom dragom.

Sreća je — reče on —
okretnost uma i ruke.
Sve nespretne duše
ko nesretne su znane.
Ništa nije
što mnoge muke
donose kretnje
lažne i strane.

U buri, oluji,
sjeni svaki dan,
kada stalno gubiš
i kad te nevolje biju,
biti prijazan i nasmijan
najveća je umjetnost od sviju.

— Crni čovječe!
Ne čini toga!
Da spasavaš druge
nije ti posao, znaj!
Što mi je do života
pjesnika propaloga!
Molim te, drugima
čitaj i pripovijedaj.

Crni čovjek
uporno u mene gleda.
Na oči mu plava
bljuvotina pala —
sigurno želi mi reći
da sam lopuža blijeda
koja je drsko i bestidno
nekoga opljačkala.

Dragi moj, dragi moj,
jako sam, jako bolan.
Sam ne znam odakle dolazi ova bol.
Da li to vjetar vije
nad pustim i mrtvim poljem
ili, ko gaj u septembru,
zasipa mozak alkohol.

Hladna je noć.
Raskršće tiho spava.

Ja, sâm na prozoru,
ne čekam gosta draga.
Na bijeloj poljani
vapno se rasipava
i stabla su kao jahači
skupljena kraj mog praga.

Negdje plače
zloguka noćna ptica.
Drvenih jahača
zvuk kopita rida.
Evo, opet taj crni
na moj naslonjač sjeda,
podiže cilindar
i bezbrižno kaput skida.

— Slušaj, slušaj! —
hriplje on i u lice me gleda,
glava mu sve niže
i niže pada —
ja ne vidjeh još
nitkova prvog reda
da tako suvišno, glupo
od nesanice strada.

Ah, recimo, varam se!
Samo svijetli luna.
Šta još treba
svijetu pjanom od snova?
Možda će debelih butina
tajno doći »ona«,
a ti ćeš joj čitati
gomilu mračnih stihova.

Ah, volim ja pjesnike!
Zabavna čeda.
U njih se uvijek nađe
historija srcu znana —
kako studentici prištavoj
dugokosa bijeda
o svjetovima govori,
zapravo spolno zagrijana.

U nekom selu,
možda u Kalugi,
a možda u Rjazanu,
ne znam, zaboravih,
u seljačkoj kući
živio je dječak žutokosi,
a očiju plavih ...

I eto, naraso je,
usto poeta,
ako ne s velikom,
to sa drskom snagom,
i neku je ženu
od četrdeset ljeta
zvao djevojčurum,
i svojom dragom.

— Crni čovječe!
Ti goste prokleti.
Taj glas se odavno
o tebi rodi. —
Ja sam lud i bijesan
i palica moja leti

ravno u njušku
i nos da ga zgodi...
.....

... Mjesec je umro,
kraj okna zora drijema.
Ah ti, noći!
Šta si to noći spetljala?
Ja u cilindru stojim,
nikoga sa mnom nema,
ja sâm ...
kraj razbitog zrcala ...

1925.

(preveo Zvonimir Golob)

SMJERNICE ZA PISANJE ESEJA

- Usporedite dva priložena teksta. Odredite ih po rodu i vrsti.
- Uklopite priložene tekstove u kontekst stvaralaštva njihovih autora.
- Odredite temu obaju tekstova, usporedite ugođaj i temu.
- Usporedite prikaz temeljnih simbola u navedenim tekstovima (*gavrana* i *crnoga čovjeka*).
- Analizirajte i usporedite strukturu tekstova: oblik, kompoziciju, strofu.
- Uočite elemente pjesničkoga ritma. Usporedite pjesnički ritam u navedenim tekstovima.
- Povežite navedene tekstove s književnim razdobljem kojem pripadaju i stilom pojedinoga pisca.
- Uočite univerzalnost (općeljudsku) dimenziju priloženih tekstova i povežite s vlastitim iskustvom.
Koji vam je od priloženih tekstova bliži? Zašto? Imamo li svi svog gavrana ili crnoga čovjeka?)